

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 166

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 166

ISBN 978-953-154-108-4

ISSN 1330-0865

Uredio
Akademik Sibe Mardešić

RAZRED ZA MATEMATIČKE, FIZIČKE I KEMIJSKE ZNANOSTI

VLADIMIR
DEVIDÉ
1925. – 2010.

ZAGREB, 2012.

Harold Shaw

SPOMENICA

posvećena

AKADEMIKU VLADIMIRU DEVIDÉU

redovitom članu

Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

KOMEMORACIJA

u povodu prve obljetnice smrti akademika Vladimira Devidéa održana je u
palači Akademije, Zrinski trg 11, 20. rujna 2011. u 12.00 sati.

GOVORNICI

akademik Sibe Mardešić

profesor dr. sc. Zvonimir Šikić,

Fakultet strojarstva i brodogradnje u Zagrebu

primarijus mr. sc. Tomislav Maretić, dr. med.,

Klinika za infektivne bolesti Dr. Fran Mihaljević, Zagreb

SADRŽAJ SPOMENICE

Sibe Mardesić

Životni put akademika Vladimira Devidéa (1925. - 2010.)

Zvonimir Šikić

Znanstveni rad u matematici akademika Vladimira Devidéa
Radovi iz matematike

Tomislav Maretić

Akademik Vladimir Devidé, japanolog,
književnik – prozaik, esejist, pjesnik i prevoditelj

Djela iz japanologije

Književna djela

Prijevod

ŽIVOTNI PUT AKADEMIKA VLADIMIRA DEVIDÉA (1925. – 2010.)

Dana 22. kolovoza 2010. umro je u Zagrebu dr. sc. Vladimir Devidé, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za matematičke, fizičke i kemijske znanosti i professor emeritus Sveučilišta u Zagrebu. U posljednje vrijeme zdravstveno stanje mu se postepeno pogoršavalo, teško je hodao i snage su ga napuštale, kao i volja za životom. Početkom srpnja 2010. primljen je u bolnicu Sestara milosrdnica. Zbog upale pluća, prebačen je polovinom kolovoza u plućnu bolnicu na Jordanovcu, gdje se njegov život ugasio. Njegov kraj nesumnjivo je pospješila tragična smrt (12. veljače 2009.) Zorana, sina jedinca iz braka s medicinskom sestrom Nevenkom Vragović, profesora njemačkog jezika i komparativne književnosti i međunarodnog šahovskog majstora.

Obitelj Devidé potječe iz južne Francuske. Originalno prezime Vitalis mijenjalo se u Videl, pa De Videl. Kad je zbog vjerskih progona u 17. stoljeću došlo do masovnog iseljavanja Hugena iz Francuske u Istočnu Europu, Devidéovi su otišli u Češku. Vladimirov pradjed Josip Ferdinand Devidé, sin Karela Wenzela Devidéa, doselio je 1858. g. iz Praga u Zagreb, gdje je dobio mjesto učitelja na Trgovačkoj školi. Bio je ugledan imućni građanin te istaknuti kulturni i javni radnik. Posebno je zaslužan što je organizirao prvi zagrebački Velesajam pod imenom *Gospodarska izložba Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinska*. Djed Božidar, Ferdinandov najstariji sin, imao je jednu od najvećih bravarskih radionica u ovom dijelu Europe, koja je u vrijeme Austro-Ugarske povremeno zapošljavala do stotinjak radnika i naučnika. Radionica se bavila građevinskom i umjetničkom bravarijom pri čemu su posebno mjesto zauzimali radovi u kovanom željezu. Od djeda Božidara radionicu je preuzeo otac Velimir, a kasnije poočim Radoslav Modéc.

Vladimir Devidé rođen je 3. svibnja 1925. godine u Zagrebu. Čitav svoj život proveo je u Zagrebu na adresi Vinogradska 10. Tu je obitelj imala prizemnicu, koja je godine 1929. srušena, kad je Vladimir imao četiri godine, te je na njezinu mjestu sagrađena velika obiteljska trokatnica, koja se tu i danas nalazi. U dvorištu kuće bila je radionica, koja se protezala sve do Hercegovačke ulice. Poslije Drugog svjetskog rata radionica je nacionalizirana. Nije vraćena vlasnicima ni nakon što je Republika Hrvatska donijela zakon o povratu nacionalizirane imovine, već je bespravno srušena i na njezinom je mjestu sagrađena peterokatna stambena zgrada. Vladimir je utrošio mnogo vremena, novca i živaca u sudskim sporovima s Ministarstvom graditeljstva i zaštite okoliša, ali za života nije u tom predmetu ništa postigao.

Uz oca Velimira i majku Ružu, rođenu Braum, u kući su živjele i tri majčine sestre Paula, Terezija i Marija. U obitelji Braum govorilo se njemački. Tetka Paula živjela je u obitelji Devidé od Vladimirova rođenja i s njim je govorila isključivo njemački. Tako je Vladimir od najranijih dana u kući govorio hrvatski (s roditeljima) i njemački. Kasnije je dobro naučio engleski, vladao je francuskim, a služio se ruskim i donekle japanskim. Kao jedino dijete u kući, k tome još i krhka zdravlja, bio je okružen posebnom pažnjom, ali i divljenjem, jer je u intelektualnom pogledu bio vrlo napredan. Život u takvoj sredini ostavio je trajnog traga na njegovom karakteru. Od najranijih dana u kući su ga zvali Amika, a to su ime i kasnije koristili njegovi najbliži prijatelji.

Vladimir je u Zagrebu pohađao Realnu gimnaziju na Rooseveltovom trgu, gdje mu je matematiku predavao profesor matematike Stjepan Škreblin, čovjek širokih pogleda i znanja, autor poznatih srednjoškolskih udžbenika iz matematike. Vladimir je često isticao zasluge prof. Škreblina, što se od srednjoškolskih dana zaljubio u matematiku. Zahvaljujući radu u očevoj radionici, izučio je bravarski zanat. Vjerojatno iz tog vremena potječe neobično čvrst stisak ruke, kojim je volio iznenaditi pri rukovanju. Po položenoj maturi 1944. Vladimir se upisao na Građevinski odsjek (konstruktorski smjer) Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Zbog izrazitog talenta za matematiku ubrzo je postao miljenik svojih profesora Željka Markovi-

ća, Danila Blanuše i Vladimira Vranića. Još kao studenti Vladimir Devidé i njegov kolega Bogdan Zelenko objavili su uspješnu zbirku zadataka iz više matematike. Tom legendarnom zbirkom godinama su se služili studenti Tehničkog i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta. Diplomirao je 1951. kao najbolji student u klasi te je iste godine izabran za asistenta profesoru Željku Markoviću.

Iako je završio studij tehnike i dobro vladao matematikom za inženjere, Vladimira su u matematici privlačile apstraktnije teme. Tako se zainteresirao za apstraktnu algebru te je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1956. godine obranio doktorsku disertaciju iz matematike *Jedna klasa grupoida* pod vodstvom profesora Đure Kurepe. Godine 1958. izabran je za docenta na Katedri za matematiku Elektrotehničkog fakulteta u Zagrebu. U karijeri je brzo napredovao, te je 1960. godine postao izvanredni profesor, a 1965. redoviti profesor i predstojnik Katedre za matematiku na Fakultetu strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu. Umirovljen je 1990. godine. 1998. godine izabran je za profesora emeritusa Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1973. postao je izvanredni član, a 1990. redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za matematičke, fizičke i kemijske znanosti.

U svom znanstvenom radu u matematici Vladimir Devidé se prvenstveno bavio matematičkom logikom i zasnivanjem matematike, teorijom skupova, apstraktnom algebrom i geometrijom u višedimenzionalnim euclidskim prostorima. Najzaslužniji je za pokretanje znanstvenog rada u matematičkoj logici u Hrvatskoj. 1964. godine objavio je prvi udžbenik iz matematičke logike na hrvatskom jeziku *Matematička logika*. Njegovi kolegiji *Matematička logika* i *Turingovi strojevi i rekurzivne funkcije*, održani na poslijediplomskom studiju Sveučilišta u Zagrebu, bili su prvi takvi kolegiji u Hrvatskoj. Osnovao je i niz godina vodio Seminar za osnove matematike (teoriju skupova i matematičku logiku) Instituta za matematiku Sveučilišta u Zagrebu te bio predstojnik odgovarajućeg odjela Instituta. Time je znatno pridonio da se veći broj mladih matematičara u Hrvatskoj usmjeri na područja koja su ne samo važna u matematici, nego i u informatici i računalnim znanostima.

Akademik Vladimir Devidé objavio je četrdeset i jedan znanstveni rad iz područja matematike i to u dva domaća matematička časopisa (Glasnik Matematički, Rad JAZU) i u dvanaest inozemnih matematičkih časopisa u Australiji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Švicarskoj, Mađarskoj, Češkoj, Poljskoj, Portugalu i SAD. U našim i inozemnim knjigama i časopisima objavio je oko 300 stručnih i popularnih članaka iz područja matematike te je bio jedan od naših vodećih popularizatora matematike. Bio je jedan od najvjernijih i naproduktivnijih suradnika u *Matematičko - fizičkom listu*, časopisu namijenjenom srednjoškolcima.

Devidéa su u matematici najviše zanimalo njezine osnove. Smatrao je da tu nije sve do kraja raščišćeno. Posebno ga je fascinirao poznati Gödelov teorem nepotpunosti prema kojemu u svakom sustavu, dovoljno bogatom da obuhvati prirodne brojeve, postoje neodlučive izreke, tj. izreke za koje se ne može dokazati ni da su istinite ni da su lažne. Za razliku od većine tzv. "radnih matematičara" ("working mathematicians"), koji o takvim pitanjima previše ne brinu, pokazivao je oprez pa i skepsu. Volio je paradokse teorije skupova i njima nas je rado šokirao. Bio je duhovit i znao je mnoge viceve, posebno one matematičke naravi. Evo jednog od njegovih omiljenih viceva. "U vlaku se voze tri profesora i ugledaju ovcu na livadi. Fizičar će: u ovom su kraju ovce crne. Matematičar ga ispravi: u ovom kraju ima barem jedna crna ovca. Na to će matematički logičar: u ovom kraju ima barem jedna ovca koja je barem s jedne strane crna."

Godine 1965. proveo je Vladimir Devidé tri mjeseca na studijskom boravku u Matematičkom institutu Albert Einstein u Jeruzalemu. Zajednička sklonost prema apstraktnoj algebri povezala je Devidéa s našim svjetski poznatim specijalistom za teoriju konačnih grupa, profesorom Zvonimirom Jankom, koji je nakon više godina provedenih na sveučilištima u Australiji i SAD dobio prestižnu katedru na sveučilištu u Heidelbergu. Na njegovu preporuku pozvan je Devidé 1968. za gostujućeg profesora na sveučilište Monash u Melbourneu, Australija i 1971. na sveučilište Ohio State u Columbusu, Ohio, SAD. Na kraćim je studijskim boravcima bio 1959. na Matematičkom institutu Poljske akademije nauka, 1976. na Varšavskom sveučilištu, 1966. na Praškom sveučilištu i Akademiji znano-

sti i 1965. na Sveučilištu u Berlinu. Održao je oko 60 javnih predavanja o svojim znanstvenim rezultatima iz područja matematike. Govorio je na mnogim simpozijima i kongresima (Zagreb, Beč, Beograd, Tokyo, Graz, Kišinjev, Sarajevo, Miškolc, Moskva, Bukurešt, Amsterdam, Brisbane, Nizza, Ohrid, Storrs, Novi Sad, Varšava).

Vladimir je imao širok krug prijatelja i prijateljica. Volio je sve što je lijepo. Zato u svojim tekstovima i pjesmama tako često govori o mladim djevojkama. U matematici je u prvom redu vidio njezinu unutarnju ljepotu. Nalazio je sličnost između matematike i njezinih konciznih, ali sadržajnih formula i haiku pjesama, koje mnogo govore u malo riječi. Oduvijek ga je pored matematike zanimala i umjetnost, posebno likovna umjetnost Dalekog istoka. Stoga se u nekom času dvoumio između studija tehnike i odgovarajućeg studija na Filozofskom fakultetu.

Svojevrsna prekretnica u životu i radu Vladimira Devidéa bio je odlazak u Japan u srpnju 1961. Otada pa do ožujka 1963. boravio je na studijskom usavršavanju iz matematičkih znanosti na japanskim sveučilištima Tokyo Daigaku, Toritsu Daigaku, Kôgyô Daigaku i Rikkyo Daigaku. Japan i njegova kultura fascinirali su ga i on se od tada sve više bavio japanologijom te je postao naš najpoznatiji i najistaknutiji proučavatelj i promicatelj japanske književnosti. U tom poslu ga je zdušno podupirala njegova druga supruga Japanka Yasuyo Hondo, profesorica stare japanske književnosti. Devidé je ujedno i jedan od naših najboljih haiku pjesnika. Godine 1981. boravio je još jednom šest mjeseci u Japanu kao korisnik stipendije Japanske fundacije za kulturne veze s inozemstvom.

U nizu hrvatskih gradova održao je oko 250 popularnih i stručnih predavanja iz područja japanske kulture, povijesti i umjetnosti. Objavio je ukupno 17 knjiga poezije, esejistike i prikaza nekih područja japanologije. Sudjelovao je na međunarodnim natjecanjima haiku poezije i primio deset uglednih nagrada. Pojedine od spomenutih knjiga vrlo su povoljno ocijenjene u nas i u inozemstvu, među ostalim i od japanskoga Dvora. Godine 1977. napisao je sinopsise za 8 polusatnih TV- emisija o japanskoj povijesti i kulturi. Svojim je člancima i javnim predavanjima bio glavni poticatelj razvoja haiku pjesništva u Hrvatskoj.

Akademik Vladimir Devidé bio je član Association for Symbolic Logic, SAD, član Odbora za Orijentalne studije JAZU, član Društva hrvatskih književnika, član P.E.N. centra Hrvatske, član Haiku International Association, Japan, član i savjetnik World Haiku Association te počasni predsjednik Društva hrvatskih haiku pjesnika i počasni član Njemačkog haiku društva.

Za svoj rad dobio je akademik Devidé brojna priznanja u zemlji i u inozemstvu. To su: Orden rada sa zlatnim vijencem 1965., Nagrada Ruđer Bošković za znanstveni rad na području matematičkih znanosti 1969., Međunarodna nagrada Le Prix C.I.D.A.L.C. za TV nastavni film *Matematika i umjetnost* 1977., Nagrada grada Zagreba za matematički i literarni rad 1982., Odlikovanje vlade Japana Kun-san-tô Zuihōshō (Orden svetoga blaga trećega reda) za zasluge u razvitku prijateljskih odnosa Japana i Jugoslavije na području kulture 1983., Državna nagrada Republike Hrvatske za životno djelo iz područja prirodnih znanosti (matematika) 2003. godine i Priznanje japanskog Ministarstva prosvjete, kulture, sporta, znanosti i tehnologije za istaknuti doprinos i međunarodno promicanje razumijevanja između Japana i Istočne Europe 2004. godine.

Vladimir je volio šetnje u prirodi, dok mu je zdravlje to dopuštalo. Ipak se je najugodnije osjećao među knjigama. Nije se bavio sportom. Nije posjedovao ni vikendicu ni automobil. Nije gledao televiziju, nije koristio Internet i nije pisao na osobnom računalu već na staroj pisačkoj mašini – portable Remington, koju je bio nabavio njegov otac prije više od pedeset godina i koja ih je stalno vjerno služila. Patio je od nesanice. Da bi tome doskočio, odlazio je na spavanje vrlo rano, prije devet navečer, ali zato je ustajao i započinjao s radom oko pet ujutro. Bio je vrlo elokventan. S lakoćom je formulirao komplicirane misli i izgovarao složene rečenice. Bio je tražen na radiju i televiziji. Pred mikrofonom i kamerom bio je opušten i lako je održavao interes slušatelja. Takav je bio i na predavanjima, gdje je volio iznenaditi pa i šokirati nekom svojom originalnom idejom.

Vladimir Devidé bio je izuzetna osoba, intelektualac i erudit svestranog talenta i širokih pogleda i interesa. U matematici je cijenio njezinu strogost, ali i ljepotu. Svojim ukupnim opusom povezivao je znanost i umjetnost. Brojni prijatelji i poštovatelji ispratili su ga na groblju Mirogoj u Zagrebu 26. kolovoza 2010. godine.

ZNANSTVENI RAD U MATEMATICI AKADEMIKA VLADIMIRA DEVIDÉA

Akademik Vladimir Devidé objavio je 41 znanstveni rad u tri domaća i 13 inozemnih matematičkih časopisa (u Austriji, Nizozemskoj, DR Njemačkoj, SR Njemačkoj, Švicarskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj, Portugalu i Sjedinjenim Američkim Državama). O tim radovima je u američkim, njemačkim, francuskim i ruskim referativnim matematičkim časopisima objavljeno više od 120 prikaza. Prema područjima istraživanja radove možemo podijeliti na one iz algebre (pet radova), geometrije (18 radova), te osnova matematike, teorije skupova i logike (18 radova).

Od pet algebarskih radova ([9], [13], [1], [2], [11]) dva se bave elementarnim problemima; [9] rješava poznati problem određenja lažne kovanice vaganjem, a [13] se bavi vezama aritmetičke i geometrijske sredine. Preostala tri rada, [1], [2] i [11] posvećena su teoriji grupa i grupoida. U njima se uspoređuju razne aksiomatizacije tih struktura, a u [2] daje se jedna nova aksiomatizacija grupoida. Radi se o rezultatima koji proizlaze iz Devidéova doktorata *O jednoj klasi grupoida*. Riječ je inače o strukturama koje se od grupa razlikuju utoliko što je osnovna operacija parcijalna, tj. ne mora biti definirana na svim parovima elemenata grupoida, (na primjer, invertibilne matrice proizvoljnog reda čine jedan grupoid).

Devidéov rad u algebri značajan je i zbog toga što je za apstraktnu algebru zainteresirao tada mladog matematičara Zvonimira Janka. On je kod Devidéa doktorirao, a kasnije je postao svjetski poznati stručnjak za teoriju konačnih grupa i dizajna.

Od 18 geometrijskih radova njih 5 ([3], [7], [38], [39], [41]) bave se elementarnom euklidskom geometrijom. Rad [3] daje neka poopćenja geometrije trokuta na simplekse, u [7] se na uniforman način izvode neke

poznate geometrijske formule, [38] i [39] donose neke nove rezultate uvijek neiscrpne geometrije trokuta, a u [41] definiraju se i karakteriziraju semi-regularni tetraedri.

Daljnja četiri geometrijska rada, ([5], [36], [37] i [40]), bave se n -dimenzijskom euklidskom geometrijom. U radu [5] dokazuje se jedno svojstvo homotetičnih hiperelipsoida, u [36] izvode se teoremi o upisanim i opisanim hipersferama, u [37] uvodi se n -dimenzijsko poopćenje Eulervoga pravca, a u [40] daje se nov dokaz o dekompoziciji poliedra na simplekse.

Daljnja četiri geometrijska rada ([6], [25], [8] i [33]) bave se projektivnom i pretprojektivnom geometrijom. U radu [6] dokazuje se da polaritet preslikava projektivno proširenje euklidske ravnine u model euklidske ravnine, u [25] dane su neke nove karakterizacije pretprojektivnih geometrija, u [8] je generalizirana L'Huilierova formula (koja iz poznatih stranica sfernoga trokuta računa eksces, tj. računa za koliko zbroj njegovih kutova premašuje 180°). U [33] dani su novi kraći dokazi nekih standardnih rezultata projektivne geometrije.

Zadnja dva geometrijska rada, ([32] i [34]), bave se geometrijom linearne incidencije i u njima su dokazana neka poopćenja Bearovih rezultata o ekvivalenciji regularnih predgeometrija s projektivnim incidentnim geometrijama sa zadanim polaritetom.

Od 18 radova iz područja osnova matematike, teorije skupova i logike njih pet ([10], [12], [14], [16] i [26]) bavi se aksiomatizacijom prirodnih i cijelih brojeva. U radovima [10] i [16] uvedena je nova aksiomatizacija prirodnih brojeva ekvivalentna Peano-Dedekindovoj. Peanovi aksiomi karakteriziraju strukturu prirodnih brojeva $(\mathbb{N}, s)$, gdje je s funkcija sljedbenik (npr. $s(1) = 2$, $s(2) = 3, \dots$) postavljajući na nju neke zahtjeve. To su Peano-Dedekindovi aksiomi. Oni zahtijevaju da je funkcija sljedbenik s : (i) injektivna, (ii) promašuje točno jedan objekt (tj. postoji točno jedan nesljedbenik) i (iii) induktivna je (tj. za nju vrijedi princip indukcije: $1 \in M$ i $s(M) \subseteq M \Rightarrow M = \mathbb{N}$). Devidéova aksiomatizacija ne zahtijeva injektivnost funkcije sljedbenik s , a umjesto principa indukcije zahtijeva *Devidéov aksiom*: $M = s(M) \Rightarrow M = \emptyset$. U radu se dokazuje da je taj aksiom ekvi-

valentan s : $M \subseteq_s (M) \Rightarrow M = \emptyset$. Zatim se dokazuje da iz tog ekvivalentnog zahtjeva i aksioma (ii) o jedinstvenom nesljedbeniku slijede Peanovi aksiomi. Dakle, Devidéov aksiom i aksiom o jedinstvenom sljedbeniku čine novu aksiomatizaciju. Otud očito slijedi da je Devidéov aksiom neka vrsta principa indukcije. Može se dokazati da je on preformulacija principa transfinite indukcije, koji je jači od obične i zato povlači injektivnost funkcije sljedbenik s .

U radu [16] uvodi se i uređaj na skupu prirodnih brojeva, koristeći se Dedekindovom idejom da je $m \leq n$ ekvivalentno s $n \in N_m$, gdje je N_m aksiomatiziran (konstruiran) polazeći od m kao jedinstvenog nesljedbenika. U radu [12] prethodna je karakterizacija strukture ω (tj. uređajne strukture od $\mathbb{N}$) na standardni način proširena na strukturu ${}^*\omega + \omega$ (tj. na uređajnu strukturu skupa cijelih brojeva $\mathbb{Z}$). U radu [14] prethodno je opisano izvođenje injektivnosti funkcije sljedbenik s iz Devidéova aksioma i aksioma o jedinstvenom nesljedbeniku poopćeno na strukture koje zadovoljavaju nešto oslabljeni Devidéov aksiom i aksiom o najviše jednom sljedbeniku. U radu [26] dano je alternativno izvođenje uređaja na $\mathbb{N}$ uz zadanu funkciju sljedbenika s (riječ je zapravo o jednom načinu tranzitivnog zatvaranja relacije s).

Radovi [18] i [22] bave se aksiomom izbora. Rad [18] donosi još jednu ekvivalentnu formulaciju aksioma izbora: za svaki skup S postoji podskup V njegovog partitivnog skupa $P(S)$, čiji je kardinalitet jednak onome skupa S , i koji je takav da je svaki $U \subseteq V$ zatvoren na operaciju unije. U radu [22] relacije totalnoga, parcijalnog i dobrog uređaja karakterizirane su preko svojstava njihovih završnih segmenata (što je zapravo dual Hausdorfove prvotne karakterizacije preko početnih segmenata) i u vezi s tim, uveden je još jedan ekvivalent aksioma izbora. Aksiom izbora fundamentalni je aksiom teorije skupova, bez kojega nije moguće dokazati mnoge od temeljnih rezultata te teorije. S druge strane neke od njegovih posljedica djeluju gotovo paradoksalno (npr. teorem Banacha i Tarskoga da se svaki omeđeni skup točaka neprazne nutrine može rastaviti na pet dijelova i presložiti u bilo koji drugi omeđeni skup točaka neprazne nutrine).

Radovi [20] i [28] na vrlo koncizan način dokazuju Zermelov teorem o mogućoj dobroj uređenosti svih skupova. Dokaz je toliko kratak da ga je *Referativnij žurnal* iz Moskve u cijelosti reproducirao. I ovdje je riječ o temeljnom rezultatu teorije skupova (zapravo ekvivalentnom aksiomu izbora) bez kojega nije moguće dokazati mnoge standardne rezultate te teorije.

Daljnja tri rada, [19], [21] i [23], bave se fiksnim točkama u teoriji skupova. U radu [19] dokazano je da svako monotono preslikavanje f iz partitivnog skupa $P(S)$ u $P(S)$ ima apsolutni minimum i apsolutni maksimum, tj. postoje $U, V \subseteq S$ takvi da je $f(U)=U$ i $f(V)=V$, a za svaki drugi $W \subseteq S$, takav da je $f(W)=W$, vrijedi $U \subseteq W \subseteq V$. U radovima [21] i [23] generaliziran je teorem Tarskoga o fiksnim točkama u potpunim mrežama, a kao jedan od korolara dokazan je i Cantor-Bernsteinov teorem o usporedivosti kardinalnih brojeva. Za skup A kažemo da ima jednako elemenata koliko i skup B , tj. $|A| = |B|$, ako postoji 1-1 korespondencija među njihovim elementima. Skup A ima manje elemenata od skupa B , $|A| < |B|$, ako postoji 1-1 korespondencija između skupa A i pravog podskupa od B , ali ne postoji 1-1 korespondencija između skupa B i nekog podskupa od A . Polazeći od ovih prirodnih definicija nije lako dokazati da su svaka dva skupa A i B usporediva, tj. da uvijek vrijedi $|A| = |B|$ ili $|A| < |B|$ ili $|A| > |B|$. To dokazuje Cantor-Bernsteinov teorem.

Još jedan nov i direktan dokaz Cantor-Bernsteinova teorema dan je u radovima [29] i [30].

U radu [24] uvedene su dvije aksiomatizacije klasične propozicijske logike, u $\Rightarrow$, $\&$, $\neg$ formulaciji. Riješeno je i pitanje nezavisnosti aksioma jedne od tih aksiomatizacija, dok je ono za drugu ostalo otvoreno.

U radu [15] efektivno su nabrojene sve jednočlane i dvočlane baze istinosnih funkcija propozicijske logike, tj. svi jednočlani i dvočlani skupovi istinosnih funkcija koji generiraju sve istinosne funkcije propozicijske logike i koji su uz to nezavisni. Na primjer, dobro je poznato da konjunkcija $\&$ i negacija $\neg$ generiraju sve istinosne funkcije propozicijske logike (to je činjenica koja omogućuje izgradnju logičkih sklopova u našim računalima) i da su nezavisni. Dakle, $\&$ i $\neg$ čine jednu dvočlanu bazu isti-

nosnih funkcija propozicijske logike. Možda je manje poznato da i samo jedan veznik, npr. veznik $|$ sa značenjem “niti...niti...”, također generira sve istinosne funkcije propozicijske logike. On čini njihovu jednočlanu bazu. Devidé je efektivno nabrojao sve takove dvočlane i jednočlane baze.

Ovaj je rad bio posebno značajan za našu sredinu jer su se na njega nadovezali radovi prve generacije naših matematičkih logičara, koji su svi bili Devidéovi doktorandi (Vladimir Kirin, Kajetan Šeper i Luka Krnić).

Možemo primijetiti da se Devidé u svojem znanstvenom radu često vraćao temeljnim pitanjima, za koja bi mnogi pomislili da su zatvorena poglavlja znanosti. Za njega ona to nisu bila, pa je znao doći do iznenađujućih novih spoznaja o tim temeljnim pitanjima.

Akademik Devidé bio je osnivač Seminara za matematičku logiku i osnove matematike koji je pokrenut 1963./64. i u kojem se još uvijek odvija rad u matematičkoj logici i osnovama matematike u Hrvatskoj. Osim osnivanja i vođenja Seminara on je objavio i prvi hrvatski udžbenik iz matematičke logike. Držao je i prva predavanja iz tog područja na poslijediplomskom studiju PMF-a Sveučilišta u Zagrebu (*Matematička logika i Turingovi strojevi i rekurzivne funkcije*). Predavao je i na Međunarodnom sveučilišnom centru u Dubrovniku kolegije iz matematičke logike, rekurzivnih funkcija i filozofije matematike. Bio je voditelj i/ili član komisije za ocjenu i obranu 20 magistarskih radova i 26 disertacija.

Možemo slobodno reći da je najveća zasluga akademika Devidéa što je bio začetnik matematičke logike u Hrvatskoj. Znanstvenika je mnogo, začinjavci znanosti su rijetki.

RADOVI IZ MATEMATIKE

ZNANSTVENI RADOVI

1. Einige Eigenschaften von Gruppen in welchen mehrere Operationen definiert sind; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 4., 1949., 97-103.
2. Einige Beziehungen der Kommutativitäts- und der Assoziativitätseigenschaft; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 6, 1951., 33-48.
3. Poopćenje dvaju teorema elementarne planimetrije na n -dimenzionalni prostor; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 6, 1951., 145-154.
4. Izvođenje identiteta vektorske algebre pomoću algebre kvaterniona; Vesnik Mat-Fiz. 3, 1951., 49-50.
5. Jedan teorem o homotetičkim hiperelipsoidima u n -dimenzionalnom prostoru; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 8, 1953., 194-195.
6. Über ein Model der Euklidischen Geometrie; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 8, 1953., 241-246.
7. Einige metrische Relationen über Simplexe; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 9, 1954., 115-120.
8. Verallgemeinerung einer Formel von l'Huilier; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 9, 1954., 121-127.
9. Ein Problem über Wägen; Elem. Math. 10, 1955., 11-15.
10. Ein Axiomensystem für die natürlichen Zahlen; Archiv Math. 6, 1955., 408-412.
11. Über eine Klasse von Gruppoiden, Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 10, 1955., 265-286.
12. Eine Charakterisierung des Ordnungstypus $^*\omega + \omega$ der Menge der ganzen Zahlen mittels der Nachfolger-funktion; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 11, 1956., 11-15.

13. Ein Vergleich des arithmetischen und des geometrischen Mittels; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 11, 1956., 23-24.
14. Eine Charakterisierung und Klassifikation der umkehrbar eindeutigen Abbildungen einer Menge in sich; Z. Math. Logik Grundlagen Math. 2, 1956., 228-232.
15. Elementare Aufzählung der minimalen erzeugenden Operationssysteme der Aussagenlogik; Z. Math. Logik Grundlagen Math. 5, 1959., 266-279.
16. An axiom system for natural numbers and their ordering; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 15, 153-159; Zagreb 1960.
17. Anschaulicher Beweis des Vierscheitelsatzes; Elem. Math. 16, 1961., 61-62.
18. An equivalent of the axiom of choice; Nieuw Archief voor Wisk. (3) 10, 1962., 53-54.
19. On monotone mappings of the power set; Portugal. Math. 21, 1962., 111-112.
20. A proof of the well-ordering theorem; Colloq. Math. 11, 1963., 53-54.
21. On monotone mappings of complete lattices; Found. Math. 53, 1964., 147-154.
22. A note on order relations; Publ. Math. Debrecen 10, 1963., 155-156.
23. Application of a lattice-theorem to abstract set theory; Rad JAZU 331, 1964., 67-74.
24. An axiom-system for the classical two-valued $\{\supset, \&, \sim\}$ -propositional logic; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 19, 1964., 157-166.
25. Plane pre-projective geometries; Glasnik Mat.-Fiz. Astr. Ser. II 20, 1965., 251-260.
26. An ordering of the set of natural numbers based on Peano axioms; Arch. Math. 3, 1967., 31-34.
27. A remark concerning the foundations of the theory of recursive functions; Glasnik Mat. Ser. III 2 (22), 1967., 3-8.
28. A proof of Zermelo's theorem; J. Symbolic Logic 32, 1967., 366.
29. A direct proof of the comparability of cardinals; Glasnik Mat. Ser. III 3 (23), 1968., 151-153.
30. A theorem on partially ordered sets; J. Austral. Math. Soc. 9, 1969., 361-362.

31. Pre-geometric relations; Publ. Monash Univ. 1968., 1-54.
32. Pre-geometric relations; Glasnik Mat. Ser. III 4 (24), 1969., 242-253.
33. A proof of two theorems by R. Baer; Glasnik Mat. Ser. III 4 (24), 1969., 255-257.
34. Some properties of pre-geometric binary relations; Univ. Beograd Publ. Elektrotehn. Ser. Mat. Fiz. No 284, 1969., 61-78.
35. Einige Bemerkungen zur Grandjot'schen Kritik betreffend die Peano'schen Funktionalgleichungen; Publ. Techn. Univ. Miskolc XXX, 1970., 285-287.
36. Über gewisse Klassen von Simplexen; Rad JAZU 370 (1975), 21-36.
37. Über einige Eigenschaften der Euler'schen Geraden; Rad JAZU 374 (1977), 33-43.
38. Über eine Klasse von Dreiecken; Rad JAZU 382 (1978), 55-64.
39. Einige merkwürdige Punkte im Dreieck; Rad JAZU 396 (1982), 17-21, (zajedno s O. Bottema).
40. Einfacher Beweis eines Zerlegungssatzes; Rad JAZU 396 (1982), 45-46.
41. Über eine Klasse von Tetraedern; Rad JAZU 408 (1984), 45-50.

KNJIGE

1. Zadaci iz matematike I, Sveučilište u Zagrebu, I. izd. 1946., II. izd. 1948.
2. Zadaci iz matematike II₁, Sveučilište u Zagrebu, 1948.
3. Zadaci iz matematike II₂, Sveučilište u Zagrebu, 1949. Skripta 1. – 3. u koautorstvu s B. Zelenkom.
4. Odabrani primjeri iz više matematike I, Sveučilište u Zagrebu, I. izd. 1959., II. izd. 1961.
5. Repetitorij više matematike I, Sveučilište u Zagrebu, I. izd. 1959., II. izd. 1961.
6. Vektorski račun, Sveučilište u Zagrebu, od 1962. do 1987. tiskano 4 puta

7. Matematička logika (klasična logika sudova), Matemat. institut SRS, Beograd, I. izd. 1964., II. izd. 1972.
8. Zbirka elementarnih ali težih zadataka, Zavod za izdav. udžbenika, Beograd, 1965.
9. Riješeni zadaci iz više matematike I, Sveučilište u Zagrebu, 1967.
10. Zadaci iz apstraktne algebre, Naučna knjiga, Beograd, I. izd. 1968., do sada 6 izdanja.
11. Riješeni zadaci iz više matematike s repetitorijem I, Školska knjiga, Zagreb, I. izd. 1972. do sada 6 izdanja.
12. Zbirka elementarnih ali težih zadataka, Zavod za izdav. udžbenika, Beograd, 1972.
13. Riješeni zadaci iz više matematike s repetitorijem II, Školska knjiga, Zagreb, I. izd. 1973. do sada 4 izdanja.
14. Uvod u matematičku logiku, Matem. institut Kiril i Metodij, Skopje, 1973.
15. "Stara" i "nova" matematika, Školska knjiga, Zagreb, 1975.
16. Matematika kroz kulture i epohe, Školska knjiga, Zagreb, 1979.
17. Na izvorima matematike, Radničko sveučilište Božidar Maslarić, Osijek, 1979.
18. Matematika skozi kulture in epohe (prijevod na slovenski br 16.), Društvo matematikov Slovenije, Ljubljana, 1984.
19. Zabavna matematika, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
20. Matematička čitanka, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
21. Gros (tucet tuceta) matematičkih zadataka, Hrv. Matem. Društvo, Zagreb, 1995.
22. Iksnaiks, Hrv. matem. društvo, Zagreb, 2000.
23. Čudesna matematika – pogled iznutra i izvana, HMD, Zagreb, 2010.

Tomislav Maretić

AKADEMIK VLADIMIR DEVIDÉ, JAPANOLOG,
KNJIŽEVNIK – PROZAIK, ESEJIST, PJESNIK
I PREVODITELJ

Zasluzni hrvatski matematičar, kao što je dobro poznato, ujedno je najpoznatiji hrvatski japanolog (i jedan od najvećih na području jugoistočne Europe), širitelj znanja o dalekoistočnoj kulturi općenito, posebno japanskoj. Vladimir Devidé je naš prvi i najveći teoretičar haiku pjesništva, te je i sâm jedan od ponajboljih hrvatskih haiku pjesnika, pisac haibuna i književnik.

Objavio je gotovo jednak broj knjiga iz japanologije i književnosti kao i iz matematike.

Kako je sâm rekao, “na prvi, površni pogled moglo bi se činiti da su matematika i poezija na upravo suprotnim krajevima ljudske duhovne djelatnosti. Prva je strogo logična, druga osjećajna i emotivna. No ako bolje promislimo ograničivši se od poezije baš na haiku, haiku i matematika kao zajedničke crte imaju sažetost, određenu askezu u sredstvima izražavanja i bogatstvo sadržaja u krajnje zgusnutoj formi”. U jednom od posljednjih njegovih intervjua rekao je da ga jedino matematika i haiku nisu nikada razočarali i da su oni za nj dva granitna stupa postojanosti.

Iz *Antidnevnik*a *prisjećanja*, koji je prošle godine doživio svoje drugo izdanje pod naslovom *Na krilima noćnog paunčeta*, doznajemo da se Devidé oduševio za likovne umjetnosti Dalekog istoka već s petnaest/šesnaest godina. Izrezivao bi tada iz novina članke i reprodukcije kineskoga, korejskog i japanskog slikarstva i kiparstva. Kao gimnazijalac za vrijeme rata (1942./43.) odlazio bi na zagrebačku Akademiju likovnih umjetnosti slušati predavanja iz povijesti i umjetnosti profesora Ljube Babića. Zanimanje za umjetnost Kine i Japana nastavila se dalje za studija i rada na disertaciji te je redovito nabavljao knjige o kineskom i japanskom slikarstvu, tragajući po knjižarama i antikvarijatima. Navodi da je do svoje tridesete godine skupio preko stotinu takvih knjiga. Osim za dalekoistočnu umjetnost Devidé je pokazivao i

interes za umjetnost drevnog Egipta. Međutim, zaokupljen svojim drugim interesima za to jednostavno više nije imao vremena.

Želja da otputuje i upozna Japan izbliza, da vidi po muzejima izvornike umjetnina koje je poznavao kao reprodukcije ostvarila mu se poslije dosta nastojanja te se godine 1961. zaputio na put u “Zemlju izlazećeg sunca”, na “studijski boravak” sa stipendijom japanskog Ministarstva prosvjete za postdoktorske studije iz matematike. Put je međutim, plaćala matična zemlja. Kako navodi, dok su tada naši sportaši, kao i poslovni ljudi putovali redovito zrakoplovom u Japan, njemu je pak preostalo jedino putovanje brodom. No bio je to izvor mnogih zanimljivih iskustva, opservacija, anegdota koje se nisu mogle doživjeti zrakoplovnim letom, kao što to podrobno opisuje u memoarskoj knjizi. Sve do tada, po vlastitom priznanju, Devidé nije znao što je to haiku. No iskrcavši se u Yokohami, potom odveden u Tokio u dom za strane stipendiste na posjednoj stranici *The Japan Times* na engleskom jeziku pročitao je prvi haiku pjesnika SODO-a

Koliba u proljeće:
ničega u njoj –
u njoj je sve!

Ljepota i dubina te pjesme ga je oduševila. U komentaru kaže: *Pročitavši to, bio sam kao ošinut. U proljeće, kad se sve budi, eto prazne kolibe koja upravo time što je prazna omogućava da sve uđe u nju. Nema nikakvih nepotrebnih stvari koje bi to spriječile. Svo bujanje proljeća puni praznu kolibu svojim beskrajnim bogatstvom.*

Otada, znači od srpnja 1961. praktički, kako je rekao, nije bio prošao ni jedan dan u njegovu životu da nije nešto čitao, pisao ili barem razmišljao o haiku.

Poslije povratka u domovinu od 1963. godine Devidé predaje na raznim tribinama o haiku i otada je ukupno održao oko dvjestopedeset javnih predavanja o poeziji, književnoj i kulturnoj povijesti Japana, te je objavio u našim, japanskim, američkim, njemačkim itd. literarnim časopisima oko tristo članaka. Zahvaljujući razumijevanju akademika Ivana Supeka, koji je tada uređivao savezni časopis *Encyclopedia Moderna*, u njemu su

objavljena dva opsežnija eseja o haiku (1967. i 1969.), koja su bila na neki način temelj knjige *Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir*, publicirane godine 1970. Može se reći da je knjiga “uspjela”, jer je tada kao bestseler bila na drugom mjestu (iza *Razgovora s Miroslavom Krležom* Predraga Matvejevića). Može se reći da je upravo ova knjiga bila krucijalna za hrvatski haiku pokret, a tada i za širu okolinu. Knjiga je izašla u pet izdanja (prvo vlastita naklada, drugo i treće u nakladi Sveučilišne naklade Liber, četvrto u nakladi Cankarjeve založbe Zagreb i peto u Zagrebačkoj nakladi 2003.). Ukupno je tiskano petnaest tisuća primjeraka.

Knjiga sadrži petsto haiku od stotinu haiku pjesnika na japanskom izvorniku i hrvatskom prijevodu. Pjesme su prevedene s japanskog i uz pomoć pretežno engleskih, francuskih, njemačkih i ruskih prijevoda, s vlastitim i tuđim komentarima. Započinje naslovom *Kulturnopovijesni okvir haiku* u kojem nas Devidé najprije upoznaje sa zanimljivim razlikama duhovnog pristupa prema okolini i prirodi između čovjeka Zapada i čovjeka Istoka. Govori o duhovnom ozračju iz kojeg je nastala istočna umjetnost, koja se bez osnovnog razumijevanja te duhovnosti, što uključuje prije svega zen-budizam ne može shvatiti, a kamoli interpretirati, upravo na jednaki način kao što se europska umjetnost ne može razumjeti bez osnovnog razumijevanja kršćanstva. Devidé nas naširoko upoznaje sa svijetom dalekoistočne kulture, posebno japanske, prenoseći osnovne tečevine života i estetike Dalekog istoka, spominjući bitne informacije i znanja o japanskoj književnosti, kazalištu Nô, glazbi, ikebani, japanskim vrtovima, čajnoj ceremoniji, sumi-e slikarstvu i kaligrafiji, fokusirajući se potom na haiku, na taj, kako veli Blyth: “Posljednji cvijet čitave istočne kulture, koji je ujedno jedan put života”. Spomenuta knjiga je u tim sedamdesetim godinama, poznatim po svekolikoj hrvatskoj šutnji i zatomljenosti donijela određeno duhovno strujanje. U spomenutoj knjizi autor na nenametljiv način uz sav tada “vladajući materijalizam” govori isključivo o duhovnim sferama i estetici, uspoređujući Istok i Zapad, citirajući Evandjelje i Bibliju, sv. Franju i sv. Bernarda s jedne strane te indijski mahayana budizam, kineski chan, taoizam, zen-budističke spise s druge strane... ne zato da bi jedne podredio drugima, nego da bi osvijetlio razlike u načinu duhovnog promišljanja

Istoka i Zapada uvažavajući jedne i druge i približavajući jedne drugima. Takva knjiga u tom vremenu bila je mnogima određeno osvježanje, dah demokracije pa i stanovito “vrelo duhovnosti”. S prvom knjigom te uključujući niz djela koja slijede poslije *Japanskog haiku pjesništva* Devidé je bio za nas u jednoj osobi ono što su u Zapadnom svijetu predstavljali: Patrick Lafcadio Hearn, Reginald Horace Blyth, Daisetsu Teitaro Suzuki, Heinrich Dumoulin, Kenneth Yasuda, Harold G. Henderson, kao i William J. Higginson (poznati japanolozi i upoznavatelji Zapada s kulturom Istoka).

Preko relevantnih vrhunskih japanskih i zapadnih stručnjaka za područje japanologije, dalekoistočne religije i kulture, kao i vlastitim iskustvima, pisanjem, putovanjima, kontaktima, razmjenama, Devidé se uvijek borio za stav da se haiku ne shvati na površan način, to jest tek kao nastavak poema zapadnog slobodnog stiha u tri retka, kako ga često tumači većina zapadnih kritičara koji se ovom žanru jednostavno nisu dostatno posvetili. On zagovara stav koji je izazvao i polemičke tonove “kako je prirodno da za teorijsku analizu haiku pjesništva zapadnjačka teorija književnosti neće biti najpogodnija. Naime ‘aroma zena’, što prati praktički svaki dobar haiku ne može se interpretirati bez poznavanja dalekoistočnih svjetonazora, prije svega zen-budizma. Ljepota se u haiku ne sastoji u raskoši i bogatstvu nego je suzdržana te u duhu japanske estetike wabi i sabi”. Kako bi pak sam Devidé metaforički dodao: “Zapisati neki haiku znači, dakle, registrirati doživljaj haiku trenutka, registrirati poljubac pjesme života”.

Uz dva haiku pjesnika – T.P. Marovića (prve haiku pjesme na hrvatskom jeziku u splitskim *Mogućnostima*, 1961.) i Dubravka Ivančana (prva zbirka haiku pjesama *Leptirova krila*, 1964.) Devidéova knjiga *Japansko haiku pjesništvo* (1970.) posebno je hrvatskom čitateljstvu omogućila izravni uvid u ljepotu i duhovnost japanskog haiku. Knjige koje su kasnije slijedile proširivale su znanja o Japanu s raznih aspekata, no autor je redovito u njima podvlačio velike japanske pjesnike i pjesnikinje i njihova djela, kao i suvremene japanske haidine. Među objavljenim knjigama je uz kulturološka djela i *Antologija hrvatskog haiku pjesništva* (1996.), kao i vlastita haiku zbirka te zbirka haibuna. Osim ovoga Devidé je napisao sinopsise za osam polusatnih filmova o povijesti kulture i umjetnosti Japana. Preveo je

na hrvatski *Rashômon i druge priče* (autor čuveni književnik Ryûnosuke Akutagawa). Rezultati Devidéovog utjecaja i djelovanja vidjele su se već i u Haiku – prvom haiku časopisu u Europi, kojeg je pokrenuo Zvonko Petrović u Varaždinu, tada na jugoslavenskoj razini i koji je početno izlazio od 1977. - 1981., te kasnije s prekidima do nedavno.

Jim Michael Kacian, renomirani suvremeni američki haiku pjesnik, izdavač i promicatelj haiku pjesništva i suosnivač organizacije *World Haiku Association* u svom govoru o haiku u ovom dijelu Europe na osnivačkoj skupštini u Tolminu (Slovenija) godine 2000., naziva Vladimira Devidéa, pionira, prevoditelja i interpretatora haikua, balkanskim Blythom. Naime, Devidé kao poliglot, pjesnik i posvećenik mogao je uspoređivati engleske, njemačke, francuske i ruske prijevode s japanskim izvornicima mogao je i uspio je objasniti i kulturne razlike koje su zahtijevale različite načine izražavanja u pojedinim jezicima – istaknuo je Kacian. O tome svjedoči niz napisa u stranim i našim časopisima. Drago Štambuk naziva ga “jednim od onih rijetkih renesansnih duhova koji je spajao naizgled nespojivo i širio granice razumijevanja”.

Glavni i najuporniji inspirator hrvatskog haiku pokreta bio je upravo prof. Devidé. Godine 1986. održana je u zagrebačkom Muzejskom prostoru *Mimara* na Jezuitskom trgu velika reprezentativna izložba japanske umjetnosti pod naslovom *Kyoto – cvijet kulture Japana*. Glavni dio luksuznog kataloga te izložbe izveli su Devidéova supruga Yasuyo Hondô i sâm Devidé. U sklopu velebne izložbe Devidé je organizirao i prvu Priredbu domaćeg haiku pjesništva na kojoj su sudjelovali Tomislav Marijan Bilošnić (Zadar), Vladimir Devidé (Zagreb), Ljubomir Dragović (Šibenik), Franjo Krizmanić (Banja Luka), Tomislav Maretić (Zagreb), Tonči Petrasov Marović (Split), Zvonko Petrović (Varaždin) i Slavko Sedlar (Vršac), pročitavši po deset svojih haiku pjesama. Pjesme Dubravka Ivančana čitala je njegova prevoditeljica, prof. Helga Smodić. Nakon recitiranja i kratkog izlaganja o razvoju haiku poezije u našoj zemlji, razgovaralo se s brojnim posjetiteljima recitala, prvoga takve vrste u tadašnjoj Jugoslaviji.

Devidéovi prijevodi naših haiku na engleski omogućili su prvo pojavljivanje hrvatskog haiku u međunarodnim antologijama i natjecajima. Za-

nimljivo je primijetiti da se među autorima antologije *Four Seasons* (1991.) našla i nekolicina naših pučkoškolaca čiji su haiku oduševili neke autoritete u ovom području (vlastita izjava poznatog engleskog pjesnika Jamesa Kirkupa). Godine 1986. izašao je dosad najugledniji svjetski almanah haiku pjesništva autora Willama J. Higginsona. Po zastupljenosti, od pedesetak zemalja samo su SAD i Japan ispred Hrvatske. Tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj se razvio jedan novi žanr, *haiku iz rata*. U uglednoj belgijskoj antologiji svjetske haiku poezije *Duizend kolibries* od 35 zemalja Hrvatskoj su dodijeljena dva poglavlja, *Hrvatski haiku* i *Rat u Hrvatskoj*.

Devidé je sastavio prvu *Antologiju hrvatskog haiku* (1996.), aktivno je sudjelovao na haiku sastancima u Zagrebu, Samoboru, Krapini, Kloštru i drugdje, te u haiku-radionicama u nas i u inozemstvu. Publicirao je svoj haiku u našim i stranim časopisima te je bio središnja figura hrvatskog haiku pokreta. Kako je netko rekao: “riječ haiku u nas je za širu javnost usko povezana s imenom Devidé, kao i obratno”, ime Devidéa asocira na haiku.

Poznato je da je hrvatski haiku snažno zapažen na međunarodnoj sceni, s mnoštvom ostvarenja i “pobjedâ” na međunarodnim haiku natjecajima. Devidé je često i prilično govorio o tom hrvatskom uspjehu u čijim je temeljima sâm stajao. Svoj vlastiti uspjeh kao haiku pjesnika nije nikada naglašavao. Dvojezična zbirka njegovih haiku pjesama *Trenutak/The Moment* izdana je godine 1997. Potrebno je reći da je Devidé napisao i prvu našu knjigu vrlo uspješnih hajbuna *Bijeli cvijet* 1994., te prve reнге i prvu zbirku reнга (prva reнга publicirana je 1988. u Maruliću, a zbirka *Renge* godine 1995. Sipar, Zagreb) zajedno sa Zvonkom Petrovićem i Tomislavom Maretićem).

Neka se spomene da uz cijenjene natječaje “Kusamakura”, “Hekinan”, “Mainichi Daily News”, te posebnije “Natječaj povodom obljetnice Bas-hôove smrti – Japan 2004.”, na kojima su Devidéovi haiku dobivali priznanja, upravo *Haiku natječaj* japanske tvrtke za proizvodnju čaja “ITO EN” predstavlja međunarodno najpriznatiji natječaj za haiku pjesništvo u svijetu. Osnovan je godine 1989. uz stalan porast sudionika haiku pjesnika, koji, uzevši sve japanske i međunarodne natjecatelje broji posljednjih godina i do preko milijun pojedinačnih haiku pjesama (najviše na japan-

skom te potom na engleskom)! Nagrađene pjesme otisnute su i na limenkama to jest ambalaži njihovih proizvoda. Na ovom natječaju Amika je tijekom godinâ zadobio deset nagrada-pohvala-priznanja.

Na temelju vlastite haiku poezije Devidé predstavlja sâm vrh hrvatskog haiku pjesništva. Nagrade koje je dobio na međunarodnim natjecanjima, a posebno na onom najcjenjenijem, o tome rječito govore. Međutim, potrebno je naglasiti da među nenagrađivanim Amikinim haiku, u njegovoj zbirci kao i u periodici (sveukupno oko 400 haiku uradaka) ima mnoštvo izvrsnih haiku od kojih su neki komentirani, isticani i hvaljeni od svjetskih stručnjaka ovog pjesničkog žanra.

Knjiga haibuna izdana je pod naslovom *Haibuni – riječ i slika* dvojezično, kao hrvatsko i englesko izdanje 1997., te na njemačkom (1999.) i japanskom jeziku 2006.).

Višestruko interesantna memoarska knjiga *Antidnevnik prisjećanja* (1995.), izdana potom 2010. (*Na krilima noćnog paunčeta*, Felsina, izd. Tvrtko Klarić i Yasuyo Hondô Devidé) jest “dnevnik” koji opisuje “dogodovštine po sjećanju” kao i kasnije dodane aktualne događaje s najrazličitijom materijom i različitim žanrovima, putopisom, humoreskama, razmišljanjima i sanjarenjima, opisima ljudskih sudbina, filozofskim esejima, događajima od ranog djetinjstva do praktički same smrti (posljednji zapis “Kako sam, na kraju, umro”) – još čeka svoju relevantnu književnu ocjenu.

Vladimir Devidé bio je član Društva književnika Hrvatske od 1970., a od 1981. Hrvatskog PEN centra. Bio je počasni predsjednik Društva hrvatskih haiku pjesnika, počasni član Njemačkoga haiku društva, savjetnik WHA (World Haiku Association) i član HIA (Haiku International Association).

Godine 1983. primio je japansko carsko odličje za zasluge od japanskog Ministarstva kulture – “Kun-san-tô Zuihōshō” (Orden svetoga blaga trećeg stupnja).

Drago Štambuk, hrvatski veleposlanik u Japanu, isposlovao je da se u okviru Konferencije o azijskoj literaturi (Librasia) svake godine dodijele nagrade za najbolji haiku na engleskom jeziku pod imenom “Vladimir Devidé”. Dne 28. svibnja 2011. u Osaki proglašene su prvi put nagrade

“Vladimir Devidé”. Štambuk je istaknuo važnost i pionirske zasluge hrvatskoga sveučilišnog profesora i matematičara Devidéa za pisanje haiku poezije u Hrvatskoj i njezinu okruženju, te za promicanje japanske tradicije i kulture.

Za nas haiku pjesnike Devidé je bio autentični poslanik japanskog haiku, nekako kao jedan od onih slavnih Bashôovih učenika koji su sjedili s Majstorom za stolom i pisali haikai, razmatrali o poeziji, o trenutnom prosvjetljenju u dodiru s prirodom i njezinom unutarnjom istinom. Činilo nam se kao da se Devidé poslije boravka u Japanu nekako došetao k nama od Bashôovog stola s idejama koje su u našu stvarnost donijele novost. Bio je naš haiku Učitelj i naš haiku Majstor.

Ako bi hrvatske haikuiste pitali na kraju, što je nama i za nas značio profesor Vladimir Devidé, jasno je da bi slijedili različiti odgovori, ozbiljni i anegdotalni, zasigurno i šaljivi s obzirom na Devidéov nepresušni humor kojim je razbijao patetiku, začinjao komunikacije kao i svoja predavanja, a da su ona uvijek bila i ozbiljna i zabavna. Siguran sam da bi u svim odgovorima bilo zajedničko jedno: ljubav za ljepotom u prirodi i u ljudskoj duši, ljubav prema rafiniranosti i plemenitosti te prijateljstvo u haiku pjesmi svih koji se u njoj sastaju, razumiju je i vole je.

Šest Devideovih haiku pjesama

Iz beskonačne
daljine dolijeće
bijeli leptir.

Proljetni pljusak:
zatim, od svake kapi
šumska jagoda.

Roj komaraca
lebdi, kruži, zuji
i hrli nikamo.

U kasnu večer,
kad zrije sjeme travâ –
toplina svježine

Modroga vrata,
zeleni gušter klizne
bijelim kamenom.

Padne kapljica –
polukuglast mjehurić
prsne – u ništa.

Djela iz japanologije

- Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Vlastita naklada, 1970.
- Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Sveučilišna naklada Liber, 1976.
- Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Sveučilišna naklada Liber, 1977.
- Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1985.
- Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir, Zagrebačka naklada, Zagreb, 2003.
- Japan – tradicija i suvremenost, Centar za informacije i publicitet, Zagreb, 1978.
- Japan – prošlost i budućnost u sadašnjosti, Znanje, 1978.
- Iz japanske književnosti, Spektar, Zagreb, 1985.
- Japan – poezija i zbilja, Alfa, Zagreb, 1987.
- Japan za djecu, Dečje novine, Gornji Milanovac, 1987.
- Japan – prošlost i budućnost u sadašnjosti, Vjesnik, Zagreb, 1988.
- Razgovori o haiku poeziji, Rastimir Stanković, Vladimir Devidé; Krajinški književni krug, Zaječar-Knjaževac, 1991.
- Zen, Znanje, Zagreb, 1992.
- Japan, monografija, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Sudjelovao u velikom Katalogu izložbe Kyoto, cvijet kulture Japana, 1986.

Književna djela

- Bijeli cvijet, Mladost, 1988.
- Vladimir Devidé, Luko Paljetak, Boris Palčić Caskin, Paun Petronijević, Zvonko Petrović; Haiku, naklada Macuo Bašo, Požega, 1991.
- Bijeli cvijet, M.G.V., Zagreb, 1994.

Antidnevnik prisjećanja: Pogled unatrag i unaprijed, Znanje, Zagreb, 1995.
 Renge, Vladimir Devidé, Tomislav Maretić, Zvonko Petrović, naklada Sipar, Zagreb, 1995.
 Antologija hrvatskoga haiku pjesništva, Naklada Pavičić, Zagreb, 1996.
 Trenutak/The Moment, naklada Ceres, Zagreb, 1997.
 Vladimir Devidé i Nada Žiljak, Haibuni, riječ i slika, naklada FS d.o.o. Zagreb, 1997.
 Vladimir Devidé i Nada Žiljak, Haibun, Words & Pictures, naklada FS, 1997.
 Vladimir Devidé i Nada Žiljak, Haibun, Wort Und Bild, naklada FS, 1997.
 Vladimir Devidé i Nada Žiljak, Haibun, na japanskom jeziku, naklada FS, 2006.
 Na krilima noćnog paunčeta, naklada Felsina, Zagreb 2010.
 Uredio: Dubravko Ivančan i Nada Žiljak, "Haiku", Riječ i slika, naklada FS, Zagreb, 1996.

Prijevod

Alexis Carrel, Molitva, naklada V.B.Z., Zagreb, 1995.
 Ryûnosuke Akutagawa, Rashomon i druge priče, naklada Šareni dućan, Koprivnica (suizdavač: Nova stvarnost, Zagreb), 2000.

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

VLADIMIR DEVIDÉ
1925. – 2010.

Nakladnik
HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

Za nakladnika
akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik
Ranko Muhek

Lektorica
Suzana Jukić

Naklada
250 primjeraka

ISBN 978-953-154-108-4

Zagreb, 2012.

